

γράφει

ο ΓΙΩΡΓΟΣ
ΛΙΑΝΗΣ

Μια γελοιογραφία μπορεί να περιγράψει με τον πιο άμεσο τρόπο ένα μεγάλο γεγονός ή ένα απλό συμβάν. Ο δάσκαλος του είδους, **Κώστας Μπρόπουλος**, τα είπε όλα με τη δική του γελοιογραφία: «Το Εθνικό ανέβασε Ξηρό. Ο Ξηρός κατέβασε το Εθνικό».

Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά.

Στην Πειραματική Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου, στην οποία έχουν αναλάβει διευθυντικό ρόλο δύο νέοι σκηνοθέτες, γερμανοτραφεείς, ήταν προγραμματισμένη από τον περασμένο χρόνο μία παράσταση με τα τελευταία άπαικτα μονόπρακτα του Τένεσι Ουίλιαμς και με τον τίτλο «Paradise». Αντ' αυτού του έργου, στην Πειραματική Σκηνή ανέβηκε η πολύκροτη πλέον παράσταση «Ισορροπία του Nash» -κατέβηκε ήδη έπειτα από θύελλα αντιδράσεων- σε σκηνοθεσία της **Πηγής Δημητρακοπούλου**, στηριγμένη σε δύο πυλώνες: στο θεατρικό έργο του Αλμπέρ Καμύ «Οι δίκαιοι» και σε αποσπάσματα από ημερολογιακές σημειώσεις και συνεντεύξεις του τρομοκράτη **Σάββα Ξηρού**, που καταδικάστηκε σε πέντε φορές ισόβια για πέντε δολοφονίες.

Για την ακρίβεια, δεν είναι ούτε καν το έργο του Καμύ, νομπελίστα συγγραφέα, επαναστάτη διανοούμενου, κορυφαίας προσωπικότητας του 20ού αιώνα. Ο Καμύ διασκεύασε με έξοχο τρόπο τους «Δαιμονισμένους» του **Φιοβντόρ Ντοστογιέφσκι**. Μέχρι στιγμής, κατά τα γνωστά και συνήθη, προηγήθηκε ένας σάλος άνευ προηγουμένου, δίκαιοι κατά τη γνώμη μου, σε ό,τι αφορά τη συγκυρία κατά την οποία ανέβηκε το έργο και το γεγονός ότι το ανέβασε το Εθνικό μας Θέατρο. Ήταν βάνουση προσβολή της συγκυρίας και βάνουση η προσβολή του ιδρυτικού νόμου του Εθνικού μας Θεάτρου, τον οποίον φαίνεται να αγνοούν πολλοί, ακόμη και ο υπουργός Πολιτισμού.

Θέατρο σημαίνει έργο. Και ελληνικό θέατρο σημαίνει ελληνικό θεατρικό έργο. Αυτό σημαίνει ότι πρώτο μέλημα του Εθνικού μας Θεάτρου είναι να αναδεικνύει τις νέες εγχώριες δυνάμεις. Αν αυτό το καλύπτει η περίπτωση Ξηρού, τότε, προφανώς, βρισκόμαστε σε τρικυμία εν ποτηρίω. Ο βασικός λόγος ίδρυσης του Εθνικού μας Θεάτρου λέει ότι «η λειτουργία του συνίσταται στη διδασκαλία έργου, εκ του συνόλου του ελληνικού δραματουργού, αρχαίου, μεσαιωνικού και νεότερου». Σε ποια κατηγορία άραγε ανήκει το σκανδαλώδες κείμενο αυτής της παράστασης; Στο αρχαίο; Στο μεσαιωνικό; Ή στο νεότερο; Το νεότερο είναι σπαράγματα του νομπελίστα Α. Καμύ, που και αυτός λογοκρίθηκε, και σπαράγματα από τις δραματικές, ομολογούμενες, εξομολογήσεις του Σ. Ξηρού για τα μαρτύριά του στον «Ευαγγελισμό» και στην πρώτη φάση των ανακρίσεων.

Την ιθαγένεια του Εθνικού μας Θεάτρου την καθορίζει αποκλειστικά και μόνο η ιθαγένεια των έργων του. Ο,τι συνέβη είναι μια πρόκλη-

Ο Καμύ, ο Ξηρός και το Εθνικό Θέατρο του παραλόγου!

Βάνουση προσβολή της μνήμης των θυμάτων της 17Ν η παράσταση που βασίστηκε σε κείμενα του καταδικασμένου αρχιτρομοκράτη και του Γάλλου νομπελίστα

ση στους Έλληνες συγγραφείς. Αν πρόκειται το Εθνικό μας Θέατρο να λειτουργεί έτσι, έλεγε κάποτε οργίλος ο **Κώστας Νίτσος**, ας αλλάξει ονομασία! Ο Κ. Νίτσος εξέδιδε το καλύτερο ελληνικό περιοδικό στα μεταπολεμικά χρόνια, με τον τίτλο «Θέατρο».

Τώρα, το μείγμα Α. Καμύ και Σ. Ξηρού αποδείχθηκε ένα κοκτέιλ μολότοφ. Θέλω να πω δυο λόγια για το πόσο αντίθετα είναι τα δύο τμήματα.

Στο έργο «Οι δίκαιοι», μια ομάδα τρομοκρατών, οι Ντόρα Ντούλεμποφ, Στεπάν Φεντόροφ, Μπόρις Ανέκοφ και Ιβάν Καλιάγεφ, αναλαμβάνει να σκοτώσει τον Μεγάλο Δούκα της τσαρικής Ρωσίας για να απαλλάξει τον ρωσικό λαό από τα βάσανά του. Για να απελευθερωθούν οι δούλοι. Το έργο έχει ως φόντο την τσαρική Ρωσία. Ξετυλίγεται στη Μόσχα του 1906. Ο Καμύ με μεσοστρία εμβιβάζει στα κίνητρα και τις ενέργειες της ομάδας των επαναστατών, η οποία αποτελείται από διαφορετικές προσωπικότητες. Πρόκειται για μια ανατομία της ανθρώπινης ψυχής. Ο κεντρικός ήρωας, ο Καλιάγεφ, στην πρώτη απόπειρα να σκοτώσει τον Δούκα, δεν πετάει τη βόμβα, γιατί μέσα στην άμαξα, η οποία τον πηγαίνει στο θέατρο, βλέπει δύο παιδιά. Κινδυνεύει να τον περάσουν οι σύντροφοί του για δειλό ή προδότη. Στον μονόλογό του λέει:

«Κοιτάξτε με, αδελφία, κοίταξέ με Μπόρια. Δεν είμαι δειλός. Δεν οπισθοχώρησα. Δεν περίμενα όμως ν' αντικρίσω πάνω στο αμάξι παιδιά. Ολα έγιναν πάρα πολύ γρήγορα. Ήταν δυο σοβαρά προσώπια κι εγώ κρατούσα στα χέρια μου

αυτό το φοβερό βάρος. Σ' αυτά τα προσώπια έπρεπε να το πετάξω. Έτσι. Ολίσια. Ω, όχι! Δεν μπορούσα να το κάνω. Παλιότερα, όταν ήμουν στην Ουκρανία και γύριζα με το αμάξι σπίτι μου, έτρεχα σαν τον άνεμο. Δεν φοβόμουν τίποτε απολύτως. Το μόνο που φοβόμουν ήταν μη χτυπήσω κανένα παιδί. Εβλεπα με τη φαντασία μου το μικρό κεφαλάκι τους να χτυπά χάρμα, τα μυαλά τους χυμένα στον δρόμο».

Παρακάτω, εξηγώντας στους συντρόφους του ότι δεν είναι δειλός, τους λέει: «Αν αποφασίσετε πως πρέπει να σκοτώσω αυτά τα παιδιά, θα περιμένω να τελειώσω η παράσταση και όταν βγουν από το θέατρο, θα ριξω μονάχος μου τη βόμβα στην άμαξα. Ξέρω καλά πως δεν πρόκειται να αστοχήσω. Αποφασίστε. Θα υπακούσω στην οργάνωση».

Και η οργάνωση, με συντριπτική πλειοψηφία, αποφασίζει να μη γίνει η βομβιστική απόπειρα, για να μη σκοτωθούν τα παιδιά.

Αναρωπιέμαι αν τέτοια ηθικά ερωτήματα υπήρχαν στις απόπειρες -όχι όλες της «17 Νοέμβρη», πόσες ανθρώπινες ζωές θα είχαν σωθεί...

Παραθέτω έναν ακόμα διάλογο:

Στεπάν: Η τρομοκρατία δεν πηγαίνει στους ντελικάτους ανθρώπους. Είμαστε φονιάδες. Και εμείς οι ίδιοι το διαλέξαμε να είμαστε φονιάδες.

Καλιάγεφ: Όχι, προτίμησα να πεθάνω για να μη θριαμβεύσει πάνω στη γη ο φόνος. Προτίμησα να είμαι ένας άνθρωπος αγνός.

Μήπως, λοιπόν, το έργο του Καμύ είναι ένα έργο ύμνος στην ανθρώπινη ζωή και όχι στον θάνατο;

Από καιρό, υπάρχουν εγχειρήματα στο θέατρό μας, που είναι ράπισμα στις αντοχές του κόσμου. Συχνά, μας παρουσιάζουν φύκια για μεταξωτές κορδέλες. Χρειάζεται ιδιαίτερη λογική, την ώρα που ο πλανήτης πυρπολείται από τα αλληπάλληλα τρομοκρατικά χτυπήματα, η Ευρώπη λυσσομανάει, το Παρίσι και οι Βρυξέλλες

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ «Ισορροπία του Nash» της Πειραματικής Σκηνής του Εθνικού Θεάτρου προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων

Παράσταση-σκάνδαλο

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

κλείνονται στο καβούκι τους, να σκεφτεί κανείς να μην ανεβάσει κάτι σχετικό με την τρομοκρατία; Χρειάζεται να μη σκεφτεί κανείς ότι μία παράμετρος αυτού του γεγονότος είναι αυτή που έχει φέρει τους Έλληνες στον καθημερινό ζόφο να βλέπουν το Αιγαίο γεμάτο νεκρούς.

Κορυφαία συγγραφέας -και δεν παραθέτω το όνομά της, γιατί όλως περιέργως όλοι όσοι μου μίλησαν ζήτησαν να μη γράψω το όνομά τους, γιατί προφανώς προστατεύονται από το κλίμα που έχει φτιαχτεί μέσα στην παράνοια αυτής της ιστορίας- μου είπε: «Τα όρια της τέχνης είναι απεριόριστα. Όμως αυτό που συνέβη ήταν μια βάρβαρη πρόκληση κατά της συγκυρίας που ζούμε όλοι».

Ο αντίλογος

Ο αντίλογος σε όλα αυτά, από την πλευρά του Εθνικού, είναι ότι δεν πρέπει να λογοκρίνονται η τέχνη, ο λόγος, το έργο. Είναι μια άλλη, τεράστια συζήτηση αυτή και μεταφέρει το θέμα σε ιδεολογική συζήτηση.

Εάν κάνουμε τη σούμα των επιτευγμάτων της τρομοκρατίας, θα δούμε ότι στις αρχές η κοινή γνώμη, σε ένα μεγάλο μέρος της, όταν οι στόχοι ήταν πολιτικοί, σχεδόν επικρότησε το γεγονός. Όμως, με τον καιρό, φάνηκε καθαρά ο κυνικός χαρακτήρας του όλου φαινομένου, καθώς πλήθαιναν οι ληστείες και υπήρξαν και θάνατοι αθώων (Αξαριλιάν). Δεν έπαισαν οι τρομοκράτες στον ρόλο των Ερινύων, που καταδιώκουν τους ενόχους με 45άρια. Δεν έπαισαν ότι δρουν στο όνομα της δικαιοσύνης, της ελευθερίας και του δικαίου. Αυτά δήλωνε στις αρχές του 2000 ο κορυφαίος άνθρωπος του θεάτρου, εξαιρετικός αρθρογράφος, Μάριος Πλωρίτης.

Για εμένα, όπως φαντάζομαι και για κάθε νοήμονα άνθρωπο, το ανέβασμα αυτού του έργου ήταν μια πολιτική πράξη. Ήταν μια πολιτική απόφαση. Όχι της κυβερνήσεως. Αλλά των ιθυνόντων στο Εθνικό. Η καλλιτεχνική πράξη

ΓΙΑ ΕΜΕΝΑ, όπως φαντάζομαι και για κάθε νοήμονα άνθρωπο, το ανέβασμα αυτού του έργου ήταν μια πολιτική πράξη. Ήταν μια πολιτική απόφαση. Όχι της κυβερνήσεως. Αλλά των ιθυνόντων στο Εθνικό

γος Σκαμπαρδώνης, ότι σε όλη αυτή την ιστορία «τα χλωρά κάπκαν μαζί με τα ξερά». Μια ιδεολογική επιλογή για το ανέβασμα ενός τέτοιου έργου, αν δεν είναι ουμανιστική, δεν έχει κανένα νόημα.

Μερικοί υποστηρίζουν πως και άλλοι νομπελίστες συγγραφείς, όπως ο Ντάριο Φο και η Γέλινεκ, ανέβασαν παρόμοια έργα, ιδιαίτερα στη Γερμανία, όπου είχε ανεβεί η υπόθεση Μπάαντερ - Μάινχοφ. Με μια διαφορά. Οτι ο Ντάριο Φο έπαιζε τα έργα του στις συνοικίες της πόλης και όχι στα Εθνικά Θέατρα. Γιατί το Εθνικό Θέατρο είναι επιχορηγούμενο από τον ελληνικό λαό. Από τον αγρίως φορολογούμενο ελληνικό λαό!

Ενας Έλληνας θεατρικός συγγραφέας, από τους γνωστότερους, μου έδωσε μια άλλη, θανατηφόρα ατάκα: «Δεν είναι ανάγκη για να ανεβάσεις έργο στο Εθνικό Θέατρο να έχεις σκοτώσει 15 ανθρώπους». Ένα μέλος της απελευθέρωσης διοίκησης του Εθνικού και θεατρικός συγγραφέας μου είπε: «Το έργο που ανέβηκε ήταν 80% Ξηρός και 20% Καμύ. Αυτοί δεν έκαναν λογοκρισία;».

Τώρα, για την ιστορία, θα πρέπει να πούμε ορισμένα βασικά πράγματα. Την ευθύνη της Πειραματικής Σκηνής την ανέλαβαν δύο νέοι σκηνοθέτες, που δεν τους ξέρει ούτε η γιαγιά τους! «Τα παιδιά αυτά είναι απαίδευτα θεατρικά. Και υποβιβάζουν τα σύγχρονα προβλήματα. Ο,τι σκέπτονται να κάνουν, όπως αυτή η παράσταση, είναι μιας χρήσης. Δεν αντιμετωπίζουν το έργο με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι μάρτυρας της εποχής. Αλλά τι να περιμένει κανένας; Όταν η Πολιτεία νομοθετεί για να ευεργετηθεί ένας και μόνον κρατούμενος, τότε γιατί να μην ανεβάσουμε ένα έργο αυτού του κρατουμένου στο Εθνικό μας Θέατρο; Και εις ανώτερα!», όπως λέει κορυφαία προσωπικότητα του ελληνικού θεάτρου.

Άπειρη θεατρικά η σκηνοθέτις

Όλοι αναγνωρίζουν ότι η σκηνοθέτις της παράστασης είναι έμπειρη τηλεοπτικά αλλά άπειρη θεατρικά. Στην τηλεόραση έκανε την «Αίθουσα του θρόνου» και το «Δέκα», αλλά στο θέατρο είναι ζήτημα αν έχει κάνει δύο παραστάσεις. Εδώ υπάρχει και ένα άλλο θέμα. Η σκηνοθέτις της παράστασης λέει πως οι άνθρωποι του Εθνικού Θεάτρου δεν έχουν καμία ευθύνη για την επιλογή των κειμένων της παράστασης. «Η ευθύνη είναι αποκλειστικά δική μου και την αναλαμβάνω εξ ολοκλήρου. Και είναι προς τιμήν του κ. Λιβαθινού που δεν προσπάθησε να κάνει προληπτική λογοκρισία, πριν ανέβει η παράσταση». Προφανώς, άριστα έπραξε ο καλλιτεχνικός διευθυντής του Εθνικού, αλλά το θέμα είναι αν γνώριζε το έργο ή αν δέχτηκε την πρόταση των δύο εισηγητών της Πειραματικής, χωρίς να το γνωρίζει. Και στις δύο περιπτώσεις, έχει ευθύνη, παρά το γεγονός ότι τρέφω σεβα-

σμό στο πρόσωπό του, είναι καλός σκηνοθέτης και έχει έργο.

Σε αυτή την ιστορία, οι πιο βαρύτατα θιγμένοι είναι οι συγγενείς των θυμάτων της τρομοκρατίας. Που, ως κάθε άνθρωπος, αντέδρασαν κεραυνοβόλα, αμέσως μετά τη γνωστοποίηση της ειδήσεως. Από επώνυμα πρόσωπα μέχρι ανώνυμα. Ο Κώστας Μπακογιάννης, γιος του αείμνηστου Παύλου Μπακογιάννη, εύγλωττα

υποστηρίζει ότι «θα περίμενε κανείς το επίσημο Εθνικό Θέατρο να αναζητάει την έμπνευσή του στους υπερασπιστές και όχι στους διώκτες της δημοκρατίας». Η Αλεξία Μπακογιάννη, κόρη του δολοφονηθέντος Π. Μπακογιάννη, λέει: «Θα συμφωνήσω ότι η τέχνη δεν έχει όρια, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι η τέχνη είναι ανεύθυνη για ένα έργο που χρηματοδοτείται από τον Έλληνα φορολογούμενο και για ένα έργο που δίνει την ευκαιρία στον Σάββα Ξηρό να γίνει συμπαθής». Ο καλλιτεχνικός διευθυντής του Εθνικού μας Θεάτρου, Στάθης Λιβαθινός, υπεραμύνεται της παράστασης, λέγοντας: «Η πρόθεση όλων εδώ ήταν να έχουμε ξεκαθαρίσει ηθικά -γιατί το είχαμε συζητήσει- ότι πρόκειται για μία σπείρα εγκληματιών, όμως εμείς εδώ θα κάνουμε κουβέντα για εντελώς άλλα θέματα. Η παράσταση λέει ότι μια ιδεολογία δεν έχει το δικαίωμα να πάρει ούτε μια ζωή. Η ιδεολογία δεν μπορεί να αφαιρεί ζωές».

Σωστά. Λογικές κουβέντες. Με μερικές διαφορές. Η συγκυρία, οι... παράμετρος απώλειες, ο ρόλος του Εθνικού μας Θεάτρου. Και αυτά είναι μηνύματα της παράστασης. Όταν οι παράμετροι, έλεγε ο Ανδρέας Παπανδρέου, κάνουν

«Τα όρια της τέχνης είναι απεριόριστα. Όμως αυτό που συνέβη ήταν μια βάρβαρη πρόκληση κατά της συγκυρίας που ζούμε όλοι»

περισσότερο κακό απ' όσο καλό κάνει μια ιδέα που έχεις δεν την εφαρμόζεις. Και το είχε πει αυτό, όταν είχαμε υπογράψει οκτώ βουλευτές για την αποποινικοποίηση του χασίς. «Σκεφτήκατε την ελληνική οικογένεια; Πώς θα αντιδράσει; Πηγαίνετε να πάρετε πίσω τις υπογραφές σας!»

Παρακάτω, ο Στ. Λιβαθινός λέει: «Εγώ ήθελα να υπερασπιστώ το δικαίωμα μιας παράστασης να λέει ότι η ιδεολογία δεν μπορεί να αφαιρεί ζωές». Απόλυτα σωστά. Μόνο που κανείς δεν έβγαλε αυτό το συμπέρασμα απ' ό,τι μεσολάβησε πριν κατέβει το έργο.

Η ανακοίνωση του υπουργού Πολιτισμού Αριστείδη Μπαλά είναι εξόχως ενδιαφέρουσα. Ξεκινάει ως εξής: «Η κοινωνική ευαισθησία σχετικά με το ζήτημα της βία και δολοφονικής δράσης ένοπλων ομάδων είναι δικαίως μεγάλη. Συμμεριζόμαστε αυτή την ευαισθησία και συμπαραστεκόμαστε πλήρως στους οικείους των θυμάτων». Καλά μέχρις εδώ. Η συνέχεια είναι αποκαλυπτική: «Η ίδια αυτή κοινωνική ευαισθησία, όσο και η μνήμη των θυμάτων, προσβάλλονται από τις τυφλές αντιδράσεις απέναντι σε μια θεατρική παράσταση». Τι λέτε, κ. υπουργέ; Όποτε, προσβάλλονται τα θύματα, επειδή οι συγγενείς τους αντέδρασαν «τυφλά»; Τι έπρεπε να κάνουν, δηλαδή; Να υποδεχτούν το έργο με ενθουσιασμό;

Τρικυμία

Πρώτο μέλημα του Εθνικού μας Θεάτρου είναι να αναδεικνύει τις νέες εγχώριες δυνάμεις. Αν αυτό το καθύπτει η περίπτωση Ξηρού, τότε, προφανώς, βρισκόμαστε σε τρικυμία εν ποτηρίω

ήταν σε δεύτερη μοίρα. Ήταν ήσσονος σημασίας. Τους ενδιέφερε το πολιτικό μήνυμα. Αυτή είναι η μαύρη αλήθεια. Και είναι μελαγχολική. Ετσι εκφυλίζεται το Εθνικό Θέατρο σε πειράματα με τάχα μου βαθιές κοινωνικές ανησυχίες, όπως η αλλαγή προς το καλύτερο του σωφρονιστικού μας συστήματος. Αυτό ήταν το πρόπετασμα καπνού.

Όσον αφορά το θέμα της ευαισθησίας, οι δύο νεαροί, που επέλεξαν το έργο, αλλά και η δημιουργός του, θα ανέβαζαν ένα παρόμοιο έργο αν είχε σκοτωθεί ένας δικός τους άνθρωπος; Γιατί τώρα, υπό τον μανδύα του σεβασμού των συγγενών των νεκρών, λέγονται πολλά. Αλλά στην ουσία, δεν σεβάστηκαν τους συγγενείς των νεκρών.

Αν δούμε το θέμα ιδεολογικά, πώς θα μας φαινόταν αν αύριο ανέβαζε το Εθνικό μας Θέατρο τα ημερολόγια του Μιχαηλολιάκου μέσα από τις φυλακές; Εκεί υπάρχει ιδεολογικό θέμα; Εύστοχα μου είπε ο λιτός συγγραφέας, Γιώρ-